

Ворнікова Людмила Костянтинівна

аспірант кафедри

диференціальної і спеціальної психології

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

СЕКСУАЛЬНА ГАРМОНІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВОВІСТЬ НА СУЧАСНУ ЖІНКУ

***Анотація.** Переживання сексуальності визиває у жінки різні порою діаметральні почуття - від насолоди до сорому, від ніжних стосунків до запеклої боротьби статі. Сексуальність є невід'ємною, динамічною та комплексною характеристикою життя кожної людини, яка формується від немовлячого віку. Теоретичне вивчення сексуальності стало центральним предметом в психоаналізі і досягло особливо гарячих точок в дискусіях гендерного аспекту. Початок більш активного інтересу до вивчення сексуальності у доказовій науці розпочався у другій половині 20 століття. Було відкрито цикл сексуальних реакцій, який ліг в основу вивчення сексуальних розладів та їхньої клінічної класифікації. Сексуальність у чоловіків та жінок не є тотожною. Основні гендерні відмінності сексуальності розглядаються у таких проявах як сексуальне бажання, сексуальність та стосунки, сексуальність та агресія, сексуальна пластичність. Також не можна розглядати різницю у сексуальності між чоловіками та жінками без фізіологічного впливу, адже вагітність, пологи та лактація, вікові зміни мають дуже великий вплив на жінок.*

***Ключові слова:** Сексуальність, сучасна жінка, психологічне здоров'я, сексуальна гармонія, вікові зміни, менопауза.*

Основний текст. Сексуальність жінки - унікальне явище в природі. Завдяки своєму розуму, духовності жінка змогла перетворити інстинкт розмноження, просте прагнення тіла у священний вогонь любові. Потреба в продовженні роду відокремлена у жінки від потреби в сексуальному задоволенні і спілкуванні. Тільки людині дана здатність до сексуальної насолоди. Людство користувалося цією здатністю і розвивало її на всьому протязі своєї історії. Досить згадати своєрідний канон «мистецтва кохання»,

написаний ще у другому столітті до нової ери індійський еротичний трактат Камасутра.

Однак сексуальність жінки, в особливості сексуальність сучасної жінки, значною мірою звільнилася від біологічної заданості, залежить не тільки від фізіологічних, але й від соціальних, психологічних, соціокультурних факторів, це найважливіша сфера суспільного, сімейного та особистого життя. Вірне поєднання, рівновага та сексуальності – запорука гармонії у відносинах статей.

Сексуальна гармонія подружньої пари, таким чином, є результатом соціально-психологічної, сексуально-поведінкової і сексуально-фізіологічної взаємної адаптації подружжя. Несумісність хоча б в одному з цих аспектів може призводити до згасання кохання, а нерідко і до розпаду сім'ї. Спільність інтересів і потреб подружжя, відповідність рівня культури, схожість системи цінностей - надзвичайно важливі умови гармонійного шлюбу. Але ні високі якості, не взаємна повага подружжя не можуть заповнити відсутність сексуальної гармонії як основи щасливого шлюбу. Оскільки сексуальна функція є парною, будь-який прояв статевої невідповідності в одного з подружжя порушує почуття сексуального задоволення іншого.

Також серед причин порушення подружньої гармонії служить недолік знань в області психогігієни статевого життя: вірних уявлень про норму та фізіологічні коливання сексуальної функції, про механізм задоволення статевих потреб, о вірній сексуальній поведінці, яка сприяє досягненню сексуальної гармонії.

1) Соціальний, психологічний та соціально-психологічний фактори сексуальної гармонії .

Повна рівноправність, якою користується жінка в нашій країні, її активна участь у житті суспільства змінили і її роль у родині, сформували високий рівень духовних й етичних запитів і новий характер подружніх відносин у сучасній родині. На стабільність родини мають більший вплив внутрішні фактори - взаємна прихильність, почуття любові, відповідальності, обов'язку - ніж такі зовнішні фактори як економічна залежність, юридичні обмеження,

національні традиції і суспільна думка, які втрачають свою силу з демократизацією громадського життя.

Зі зростанням рівня освіти і соціальних змін пубертатний розвиток як чоловіка, так і жінки значно прискорюється, але статеві відносини виникають пізніше, особливо в жінок. Цей феномен детермінований суспільними, а не біологічними факторами. Відбувся ряд змін й у сімейно-шлюбних відносинах: переміщення деяких функцій родини в сферу діяльності інших суспільних інститутів, зменшення розмірів родини, демократизація внутрішньо сімейних відносин, посилення значення емоційних зв'язків між чоловіком і жінкою та зниження ролі матеріальних цінностей.

Взаємини в родині опосередковані загальною діяльністю. Родина, як і колектив, має специфічні ознаки - для неї характерні більше тверда рольова структура в порівнянні з іншими групами та виражений емоційний характер міжособистісних зв'язків.

Виділяють три рівні згуртованості і сумісності:

- 1) характерів, темпераментів, комунікабельності;
- 2) функціонально-рольових очікувань;
- 3) вищий рівень у формі предметно-цільової та ціннісно-орієнтаційної єдності, колективістської ідентифікації та адекватності відповідальності.

Симпатія і взаємна любов, у більшості випадків, є одним з основних мотивів виникнення сексуального зв'язку і створення міцної родини. Любов є одним з головних мотивів укладання шлюбу. Вона сприяє створенню єдиного стилю життя подружньої пари і є істотним чинником у статевому житті. Почуття любові не може бути вродженими. Любов як потреба і здатність людини - невід'ємна частина людської психіки. Любов, ніжність і статева задоволеність тісно пов'язані між собою. Ще давні греки розрізняли кілька типів любові: «ерос» - любов чоловіка і жінки, що дає задоволення тільки за умови користування предметом любові; «арапе» - братня любов, що спрямована тільки на благо об'єкта любові; «строге» - любов-ніжність, сімейна любов; «філія» - це любов-дружба.

І.М. Сеченов виділив три послідовних фази в розвитку статевої любові.

– *Перша фаза* - платонічна любов, при якій «статевий характер надзвичайно бідній через те, що поряд з яскравими і, як наслідок, упередженими зоровими та слуховими відчуттями лежать невизначені, ще темні статеві бажання»[12].

– *Друга фаза* - любов-власність, при якій пристрасть людини «спалахує ще швидше, яскравіше, тому що замість темних, невизначених статевих потягів настають яскраві, трепетні почуття любові».

– *Третя фаза* - це любов, у якій «пристрасть вже згасла, навіть у тих щасливих випадках, коли по обидва боки дійсність відповідало ідеалам... Але любов не зруйнувалася: через часте повторення рефлексу, у якому психічним змістом є подання улюбленої з тими або іншими, або з усіма її якостями, образ її з'єднується з усіма рухами душі улюбленого, і вона стала дійсно половиною його самого». Сучасні психологи характеризують любов, як глибоке інтимне почуття, спрямоване на іншу особистість або людську спільність.

2) *Сексуально-поведінковий компонент сексуальної гармонії*

Сексуально-поведінкова адекватність подружньої пари є важливою умовою сексуальної гармонії. Тут має значення відповідність діапазону придатності в попередньому періоді статевого акту, техніки статевих зносин і його заключного періоду. Попередній період статевого акту має стимулюючий вплив, який активізує статеве бажання і почуття оргазму. У цьому періоді важливіше правильний вплив на ерогенні зони, ніж його тривалість.

Однією з найбільш частих причин порушення сексуально-поведінкового компонента сексуальної гармонії є невідповідність сексуальної мотивації. Мотив - спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреби суб'єкта, що лежить в основі вибору дій, учинків й визначальна спрямованість поведінки особистості. Як відомо, розвиток мотиву відбувається через зміну і розширення кола діяльності, що змінює предметну дійсність. Мотив обумовлений потребами й інстинктами, які є джерелом активності.

Існують мотиви:

1) примітивні, які базуються на задоволенні елементарного егоїстичного почуття насолоди;

- 2) мотиви, які виходять із почуття самозбереження;
- 3) задоволення біологічних (інстинктивних) потреб;
- 4) задоволення соціальних потреб.

Виділяють кілька типів сексуальної мотивації:

1) гомеостабілізуючий тип - статева поведінка ґрунтується на створенні спокою і комфорту з таким розрахунком, щоб сексуальні питання не відволікали від виконання інших завдань, оцінюваних вище;

2) ігровий тип – гармонійно поєднує в собі романтичні та сексуальні елементи, у статевий акт вносяться елементи гри, фантазії;

3) шаблону – регламентований тип установлює певний постійний стандарт статевого акту;

4) генітальний тип – характерний для осіб зі зниженим інтелектом, які не бачать різниці між статевим потягом й ерекцією, вважаючи останню достатнім “приводом до дій”.

Невідповідність типів сексуальної мотивації може виступати причиною виникнення сексуальної дисгармонії.

Виділяють також певні типи чоловіків і жінок. Ті або інші сполучення таких типів може бути основою сексуальної гармонії чоловіка й жінки або, навпаки, сприяти їхньому розладу.

Розроблено наступну класифікацію психологічних типів чоловіків і жінок:

1. *Жінка-мати*. Захоплюється слабкими, хворими, невдахами. Прагне опікувати партнера, захищати, “підняти”, підбадьорити, надихнути. Слабкість і нещастя чоловіків можуть слугувати сильними сексуальними подразниками. Навіть тривожність, емоційна нестійкість, примхливість можуть входити в структуру очікуваних пестоців.

2. *Жінка-жінка*. Існує два варіанти цього типу.

а) агресивний тип. Прагнення до боротьби з партнером, спочатку при звичайному, а потім при сексуальному спілкуванні. Така жінка глузлива, схильна до іронії, любить брати гору над чоловіком, у його пестоцях очікує покірності, навіть приниженості, деякої розгубленості;

б) пасивно-підлеглий тип. Ідеал такої жінки - “сильний чоловік” вона прагне підкорятися, “розчиниться” у ньому, у мріях фантазує про чоловіка, що “володіє нею”; у пестошах чоловіка віддає перевагу агресивності, напору, силі, навіть до заподіяння болю.

3. *Жінка-дочка*. Ідеал - чоловік значно старше за віком, міцний не стільки в сексуальному, скільки в побутовому відношенні, досвідчений, у його присутності прагне відчувати себе слабкою, “маленькою”. У пестошах полюбляє “мистецтво”, “знання, які вище сили”, схильна до психологічних збудливих впливів (мовних, музичних і т.п.).

Відповідні типи чоловіків:

1. *Чоловік-батько*. Похилого віку, елегантний, з більшим сексуальним досвідом, має добре поставлений голос, захоплююче розповідає. У пестошах жінки оцінює елемент її “віддачі”, слабкості, підлеглої захопленості, “розпізнавання” його бажань, потреб. Пестоші чоловіка в значній мірі компенсують, можливо вже невисокий сексуальний потенціал.

2. *Чоловік-чоловік*. Також виділяють два типи

а) агресивний, схильний до елементів “наси́льства”, “володіння” у пестошах, демонструє боротьбу, брутальний, міркування безапеляційні, іноді заподіює біль;

б) пасивно-підлеглий - схильний ідеалізувати “сильну жінку”; у її розмовах, одязі виділяє символи цієї сили, авторитарність, деяку маскуліність (спортивний одяг, високі чоботи, великі окуляри, чоловіча зачіска й т.п.). Підкреслює свою приниженість, залежність, прагне виконувати вказівки, очікує покарання, догани від жінки.

3. *Чоловік-син*. Несамостійний, підлеглий, іноді невдаха, хворобливий, психічно й фізично інфантильний, залежний, може бути вибагливим, манірним.

З вищевказаної класифікації можна побачити, що пестоші та поведінка чоловіка-батька й жінки-дочки багато в чому гармонічні, тобто очікуване відповідає запропонованому за формою і змістом; той же висновок можна зробити про відносини жінки-матері й чоловіка-сина, жінки агресивного типу

й чоловіка пасивно-підлеглого.

Також чітко видно, що чоловік-батько й жінка-мати не будуть мати гармонію в пестощах, а взаємини чоловіка й жінки, які належать до пасивно-підлеглого типу, являють собою один із виражених варіантів сексуальної дисгармонії.

3) *Інформаційно-оціночний компонент сексуальної гармонії.*

Психологічна підготовленість до шлюбу, знання основ подружніх відносин, культура почуттів і спілкування, а також вірна проінформованість у питаннях психогігієни статевого життя, які становлять інформаційнооціночний компонент сексуальної гармонії, мають велике значення для її досягнення. Порушення цього компонента може впливати не тільки на психічний, але й на соматичний стан людини. Існує певний зв'язок між помилковою проінформованістю в питаннях психогігієни статевого життя, неправильною оцінкою своїх сексуальних проявів і загальним станом здоров'я.

Незадоволеність в аспекті почуттів та інтимних відносин між чоловіком і жінкою часто приводить до численних скарг, дійсна причина яких часто приховується свідомо або несвідомо. Повна непоінформованість молодих людей про фізіологію й психологію статевої функції та гігієні статевого життя, з одного боку, пряма або непряма ятрогенія - з іншого, виступає найбільш частими причинами сексуальної дисгармонії подружньої пари.

4) *Психофізіологічний компонент сексуальної гармонії.* Психофізіологічні фактори - темперамент і статева конституція мають не менше значення в забезпеченні сексуальної гармонії, ніж розглянуті вище, соціальний, психологічний та соціально-психологічний компоненти. Темперамент - динамічні особливості (інтенсивність, швидкість, темп, ритм) психічних процесів і стану індивіда. Невідповідність темпераментів чоловіка й жінки може мати негативний вплив на їх психологічну й сексуальну адаптацію. Статева конституція – один з найважливіших факторів, що визначає сексуальну гармонію подружньої пари, або, навпаки, її дисгармонію. Остання нерідко є наслідком розбіжності типів статевої конституції подружньої пари. Через це визначення статевої конституції кожного із подружжя має практичне значення

для діагностики і корекції розладів сексуальної гармонії. Розглядають статеву конституцію як сукупність стійких біологічних властивостей, які формуються під впливом спадкових факторів і умов розвитку в пренатальному періоді і під час раннього онтогенезу. Статева конституція обмежує діапазон індивідуальних потреб на певному рівні статевої активності і обумовлює індивідуальну опірність відносно патогенних факторів, які впливають на статеву сферу (сильна, середня, слабка).

5) *Фізіологічний компонент сексуальної гармонії*

Вплив соціальних і психологічних факторів на сексуальність людини неможливо відокремлювати від факторів біологічних, тому що вони тісно пов'язані між собою, і відіграють значну роль у детермінації сексуальних відносин, визначають більшу варіабельність людської сексуальності. Фізіологічний компонент порушується при розладах нейрогуморальної, психічної й нервової регуляції статевої функції, а також при патології сечостатевої системи в одного або обох з подружньої пари. Стан фізіологічного компонента сексуальної гармонії визначається станом і взаємною відповідністю сексуальної функції у чоловіка та жінки.

Коли мова йде про відмінність між жіночою та чоловічою сексуальністю, важливо розуміти, що на зважаючи на їхнє існування в середині популяції жінок та чоловіків спостерігаються значимі відмінності як фізичні, психологічні, так і психосоціальні. Разом з цим все ж існують і порівняльні дослідження жіночої та чоловічої сексуальності, оскільки вважається, що жінки мають відмінну сексуальну фізіологію, будову тіла та здатність народжувати. Припускається, що такі особливості жінок позначаються і на особливостях їхньої сексуальності (Chivers & Bailey, 2005). У дослідженнях помічено, що ставлення жінок до своєї зовнішності, має значущий зв'язок з особливостями їх сексуальних стосунків. Зокрема, показано, що для жінок з надмірною вагою та ознаками ожиріння характерні нижчі показники сексуальності.

Також було показано, що існує обернений зв'язок між масою тіла та сексуальністю жінки: надмірна вага впливає на збудження, статеві виділення,

задоволення та оргазм, втім не має впливу на сексуальне бажання та біль під час статевих стосунків [9]. Вагітність, пологи та лактація так само мають вплив на жіночу сексуальність. Якщо жінка не може завагітніти з різних причин (безпліддя, гістеректомія, менопауза), вона може відчувати себе менш сексуальною. Особливо це проявляється у випадку, коли жінка виховувалась з акцентом на те, що продовження роду – основна ціль її життя. Незалежно від того, хоче жінка мати дітей чи ні, вона може переживати різну сексуальність під час вагітності. Зазвичай статеві бажання зменшуються у першому триместрі, покращуються у другому триместрі, а потім знову зменшуються в третьому триместрі. Оргазми на кінцевих термінах вагітності можуть викликати дискомфорт і навіть болісні відчуття[9]. В огляді досліджень різноманітних аспектів сексуальності йдеться про такі чотири важливих відмінності між чоловічою та жіночою сексуальністю: сексуальне бажання, сексуальні стосунки, сексуальність та агресія, сексуальна гнучкість [9]. Як зазначають Реган та Бершід сексуальне бажання – це прояв інтересу до сексуального об'єкту, та сексуальних стосунків з ним (Regan & Berscheid, 1999). З досліджень відомо, що чоловіки загалом проявляють більше інтересу до сексу, аніж жінки [2]. Також вони мають більше досвіду із випадковими сексуальними партнерами, частіше мастурбують, раніше починають сексуальне життя і займаються сексом частіше, ніж жінки. У дослідженнях сексуальної активності в Інтернеті, до якої відносять переписку, обмін аудіо, відео, графічними файлами, webcam sex, перегляд порнографії або пошук партнерів для онлайн або офлайн сексуальних стосунків, так само спостерігається вища активність чоловіків [1]. Як зазначають Браун з колегами, хоча загалом інтерес до сексуальної активності онлайн зростає з кожним роком серед представників обох статей, втім у 2016 році 60% чоловіків на противагу лише 35% жінок переглядали різні види порнографії. Також існує відмінність у тому, як саме жінки та чоловіки використовують онлайн ресурси сексуального змісту: чоловіки частіше використовують їх для усамітненого збудження, в той час як жінки – для збудження в стосунках з партнером. Жінки частіше пов'язують сексуальні стосунки з емоційною

близькістю. І це часто називають другою відмінністю у сексуальності жінок та чоловіків. У порівнянні з жінками, чоловіки вільніше ставляться до випадкового, дошлюбного та позашлюбного сексу. Жіночі сексуальні фантазії частіше включають знайомих партнерів, тоді як чоловіки уявляють незнайомців, анонімних партнерів чи декількох осіб. Третьою відмінною рисою, яка відрізняє сексуальність чоловіків та жінок, називають агресію. Чоловіки загалом частіше описують власну Я-концепцію в словах влади, досвідченості та домінування і це стосується і сфери сексуальних стосунків. Натомість у жіночій Я-концепції сексуальності таких рис не виявляють. У гетеросексуальних сексуальних стосунках чоловіки проявляють вищий рівень асертивності і частіше відіграють домінуючу роль. Також відомо, що на початкових етапах стосунків чоловіки частіше ініціюють доторки та сексуальну близькість, а у тривалих вдвічі частіше за жінок стають ініціаторами статевого контакту. Сексуальна пластичність (erotic plasticity) – четверта риса, яка є більш вираженою в жінок у порівнянні з чоловіками. Як пише про це Баумейстер, 14 жіноча сексуальна поведінка формується та змінюється під дією багатьох соціальних та культурних чинників (Baumeister, 2000). Також відомо, що частота сексуальної активності у жінок є мінливішою: у постійних стосунках жінка може регулярно займатися сексом, але після розриву стосунків – може обійтися без сексу та мастурбації протягом кількох місяців. Чоловіки ж у випадку розриву частіше мастурбують для власного сексуального задоволення, а також прагнуть якомога швидше відновити регулярне статеве життя. Також у дослідженнях було помічено, що чоловіки в залежності від сексуальної орієнтації схильні відчувати збудження до представників або виключно протилежної, або виключно своєї статі. Для жінок натомість характерна більша пластичність, мінливість та менша категоричність у сексуальних вподобаннях щодо партнерів своєї чи протилежно статі. Даймонд з колегами наводять дані згідно яких частина жінок у віці 18-25 років протягом п'яти років змінювали своїх сексуальних партнерів і відповідно частіше, ніж чоловіки, описували свою сексуальну орієнтацію як бісексуальну чи гомосексуальну.

Коли мова йде про теоретичне вивчення сексуальності, першим перед нами постає основоположник психоаналізу Зигмунд Фройд[11]. Він пише, що сексуальність містить в собі як біологічні властивості, які ділять організми на чоловічі та жіночі, так і психологічні, такі як лібідо – інстинкт продовження життя, репродуктивну поведінку, чуттєві переживання, пов'язані з задоволенням, еротичні відчуття в різних частинах тіла та супутні їм фантазії [11]. Загалом Фройд окреслював сексуальність і як загальну тілесну функцію, пов'язану з репродуктивною поведінкою, і як задоволення, яке лише опосередковано служить цілям репродукції [6]. Фройд сформулював теорію психосексуального розвитку, який поділяв на 5 стадій: оральну, анальну, фалічну, латентну та генітальну [11]. На 15 кожній із цих стадій у дітей спостерігається специфічний прояв лібідо (статевої енергії) через відповідні ерогенні зони. У випадку неефективного задоволення потреб лібідо, відбувається фіксація на конкретній стадії, що, на думку Фрейда, формує певні риси характеру. Загалом, успішне чи неуспішне проходження через кожен етап психосексуального розвитку впливає на характер, неврози, патології та інші аспекти, зокрема і сексуальні, особистого життя людини у майбутньому.

Фройд вважав, що усвідомлення різниці між статями відбувається під час едипального конфлікту (у віці від 3 до 6 років). Робота Фрейда над питанням жіночого психосексуального розвитку відбувалась у два етапи. На першому етапі, який відповідав періоду його самоаналізу, він просто поширив свої спостереження щодо розвитку чоловічої сексуальності на жінок. Другий етап його вивчення жіночої сексуальності виник приблизно в той час, коли він аналізував доньку Анну. Саме в цей другий період Фройд активно висував бачення жіночого статевих розвитку [9]. У своїй теорії психосексуального жіночого розвитку Фройд прирівняв жіночий клітор до чоловічого пенісу. Концептуалізуючи жіночий статевий розвиток як розвиток хлопчика, який втратив пеніс. Фройд запропонував сформулювати жіночу психосексуальну зрілість у вимогу відмови від задоволення клітора (відмова від ідеї заміни пеніса) і прийняття піхви як відповідного місця сексуального задоволення для дорослих жінок [9]. На той час загалом в науці мало було відомо про всю складність будови

жіночих статевих органів, оскільки точні анатомічні схеми клітора з'явилися лише у 1990-х роках з використанням магнітно-резонансної томографії. Зсув уваги до жіночої сексуальності відбувся завдяки Британській школі, жінкам-психоаналітичним та теорії об'єктних стосунків Мелані Кляйн [5;7]. Британські прихильники теорії об'єктних стосунків та Північноамериканські Его-психологи розглядали жінок, як таких, що володіють величезною емоційною силою, яка базується на репродуктивній функції і 16 абсолютній залежності новонародженої дитини [5]. Як бачимо, на відміну від психосексуальної теорії Фрейда, яка в більшості представляла домінуючий чоловічий погляд на природу сексуальності жінок, британська школа психоаналізу спробувала відійти від цього погляду та запропонувала чи не вперше в історії психології жіночу теорію психосексуального розвитку, поставивши в основу особливості потенціалу жінок, зокрема у тому, що стосується народження, опіки та загалом колосального впливу на психічне життя немовля.

Ще однією жінкою психоаналітиком, яка критикувала «жіночу психологію» Фрейда, була Карен Хорні (Хорні, 1993). Вона писала, що теорія, яка описує жінок як неповноцінних чоловіків, знецінює жіночу стать, і такий теорії та контексті її створення проглядаються культурне пригнічення та маскулінні бажання (Harding, 2001). Натомість авторка підкреслює таку сильну сторону жіночої сексуальності як емоційний зв'язок, що має об'єднуючу силу з іншими людьми. Втім вона також зазначала, що цей емоційний зв'язок може переростати у невротичну потребу в любові [10]. Французька школа психоаналізу схилилася до теорії Фрейда. Зокрема Лакан розглядав різницю у статевому розвитку між чоловіками та жінками на основі комплексу кастрації та анатомічних відмінностей між статями, насамперед у будові геніталій [8]. Лакан розглядає символ фалосу, як центральну розбіжність між статями.

Французька жінка психоаналітик Джойс МакДугал зауважує, що відмінність між сексуальністю жінок та чоловіків є не у самому факті відмінної фізіологічної організації статевих органів, а у їх видимості. А саме, дівчата, на відміну від хлопців, не мають змоги візуально перевіряти свої геніталії і схильні з дитинства плутати кліторальні, вагінальні, уретральні та інші внутрішні

відчуття стосовно власного тіла [9]. У психоаналітичній роботі це знаходить своє місце у жіночих фантазіях стосовно свого тіла та сексуального задоволення. Наприклад, якщо хлопчик отримає зауваження стосовно мастурбації, імовірно його подальші фантазії та страхи стосуватимуться едипальної кастрації від батька. У схожій ситуації, дівчинка швидше стане фантазувати про знищення внутрішніх частин тіла і тому едипальна кастрація жінками може переживатися у еротичних фантазіях про смерть [9]. Зауважимо, що психоаналітичні теорії, на відміну від психосоціальних теорій розвитку, знаходяться у пошуку більш глибоких психічних змістів, які керують світом фантазій індивіда та можуть стояти за безпосередніми сценаріями його стосунків з іншими людьми. Коли мова йде про психосексуальний розвиток, то точкою відліку цих психічних змістів, більшість вбачає саме у анатомічній відмінності статей, довкола якої в процесі розвитку людства з'явилися типові психічні фантазії, які можуть бути помітними та описаними у психоаналітичній роботі та дослідженнях. Відтак, наступні психоаналітики підкреслювали, що біологічна стать позначається на сценаріях стосунків дівчинки з мамою [9]. Наприклад, жінки, на відміну від чоловіків, можуть переживати особливі труднощі у психологічній сепарації від матері (в силу більшої тілесної та психологічної ідентифікації з нею) [8]. Тоді як хлопчик від самого народження переживає свою тілесну відмінність від матерів, і може заявляти про неї, що підкріплюється у більш привілейованім місцем чоловічої статі у культурі. Це дозволяє йому у фантазіях перемогти всемогутній образ матері та зрештою сепаруватися від нього. Дівчата, в силу як біологічних так і соціальних, культурних причин, з меншою ймовірністю долають такі переживання, відтак в подальшому ймовірніше несвідомо фіксуються на амбівалентних переживаннях між бажанням сепаруватися та залишатися у симбіозі з матір'ю [8]. Дослідники припускають, що саме така фіксація впливає на сексуальну ідентичність та зокрема на сексуальну орієнтацію жінок і бодай частково може пояснити більшу сексуальну пластичність жінок, про яку мова йшла вище. Також в силу існування проблем психічного відділення жінки від матері, в неї можуть бути присутні специфічні страхи, пов'язані з досягненням більшої

незалежності та відмінності від матері [8]. У другій половині 20 ст. соціальна оцінка сексуальності разюче змінюється. Допустимі сексуальні стосунки більше не обмежуються генітальним статевим актом. У психоаналізі переосмислюється поліморфна сексуальність. Французький психоаналітик Алан Еріль, розглядаючи жіночу сексуальність, виділяє наступну її періодизацію [3]: 16-25 років: романтизм. На цьому етапі жінка вступає у сексуальні стосунки, мріє про надійного та люблячого чоловіка, ідеалізує та романтизує. Жінка відчуває себе незручно і водночас сміливо. 25 – 38 років: творчість. Жінка вже краще знає своє тіло, привносить до сексуальності більше різноманітності креативу. Після 35 років відчуття біологічного годинника може звести бачення сексуального партнера до двох варіацій: як до джерела репродуктивної ролі, або як до особи, з якою можна розділити радість і бажання мати дитину. 38-47 років: чутливість. Жінка стає більш відвертою з собою. Материнство відходить на задній план і актуалізується бажання більшої інтимності в стосунках з партнером. 47 – 50 років: пошук сенсів. Жінки схильні відчувати ностальгію, страх старіння, а із позитивним вирішенням конфліктів - нову жагу до сексуального життя. 50 – 55 років: зміни. Змінюється тіло, знижується лібідо, настає менопауза, відчуття роздратування і тривоги. Жінки можуть прагнути до чуттєвого задоволення і водночас вважати, що їхнє тіло на це більше не спроможне. 55+ : сповнення. Сексуальність більше не є метою стосунків, але використовується, як контакт із собою. Характерними є турбота про себе і своє тіло.

Розглядаючи сексуальність в контексті динаміки психоаналізу, Пітер Фонагі наводить приклад аналізу вжитку сексуальних термінів у 19 психоаналітичних роботах від 1925 до 2000 року. Статистика демонструє різкий і впевнений спад використання слів, пов'язаних з будовою статевих органів та сексуальністю з точки зору робіт З. Фрейда. Натомість, частіше починають використовуватися терміни, пов'язані із об'єктними стосунками (Fonagy, 2008).

Зокрема Отто Кернберг пише, що тут спрацьовують швидше культурні стереотипи, коли ми розглядаємо жіночу сексуальність як більш залежну від

стосунків та контактну, а чоловічу – як більш сфокусовану на автономії та агресії. Кернберг зауважує, що в різні історичні періоди бачення жіночої та чоловічої сексуальності змінювалося [4]. Тим не менш, на думку Марі Магвайр, у психотерапевтичній практиці саме жінки частіше скаржаться на нерівність та нетерпимість, зокрема і в сексуальних стосунках з партнерами чоловічої статі[8]. Навіть жінки, які у зовнішньому соціальному світі позиціонують себе як сильні та незалежні схильні скаржитися на те, що їхнє сексуальне бажання швидше походить не від них самих, а продиктоване їхніми партнерами.

Список джерел:

1. Brotto, L.A., & Smith, K.B. (2014). *Sexual desire and pleasure*. In D. L. Tolman, L. M. Diamond, J. A. Bauermeister, W. H. George, J. G. Pfaus, & L. M. Ward (Eds.), *APA handbooks in psychology®. APA handbook of sexuality and psychology, Vol. 1. Person-based approaches*. P. 205–244.
2. Eysenck Hans: Hour-long lecture on the "Biological Basis of Personality" on YouTube (St Göran lecture, 1980).
3. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание / С.Л.Рубинштейн. – М.: Наука, 1957. – 367с. – (Першотвір).
4. Кернберг Отто Отношения любви. Норма и патология = Love Relations. Normality and Pathology. – М.: Класс, 2004. – 256 с.
5. Кляйн М., Развитие в психоанализе. – М.: «Академический проект», 2001.
6. Carr, E. and Ogle, D. (1987) KWL Plus: A Strategy for Comprehension and Summarization. *Journal of Reading*, 30, 636-631.
7. Хорни К. Невроз и рост личности. – М. : Академический проект, 2008.
8. Harding HP, et al. (2001) Translational regulation in the cellular response to biosynthetic load on the endoplasmic reticulum. *Cold Spring Harb Symp Quant Biol* 66:499-508
9. Єрмакова А.С. Психологічні особливості сексуального здоров'я людини як розвиток ідей ортобіозу. *Дослідження психології ортобіозу людини: монографія / за заг. наук. ред. проф. Н.В. Родіни, Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 144-161.*
10. Чиксентмихайи М. Правильный бизнес. Лидерство, состояние потока и создание смысла. М.: Карьера Пресс, 2014. 320 с.
11. Фрейд З. Психология сексуальности. Мн.: ПРАМЕБ, 1993. 160 с.
12. Ярошевский М.Г. Сеченов и мировая психологическая мысль. - М.: Наука, 1981. - 392 с.